

ГОРАН В. НИКОЛИЋ*
СЛАЂАНА ЗДРАВКОВИЋ**
Институт за европске студије
Београд

UDC: 94(497.1):94(512.1)“1918-1941“
Прегледни рад
Примљен: 12.01.2021
Одобрен: 16.03.2021
Страна: 207–219
DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.2r.3.01

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА РАСТА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ И ТУРСКЕ ЕКОНОМИЈЕ У МЕЂУРАТНОМ ПЕРИОДУ (1918-1941)***

Сажетак: У међуратном раздобљу Турска и Југославија, и поред свих различитости имају приближно сличне економске перформансе. Наиме, две земље током 1930-их бележе веома сличне нивое најважнијег показатеља стања једне економије, који имплицитно указује и на ниво животног стандарда, БДП-а по становнику по куповној моћи. Југославија, као и Турска, била је доминантно аграрна земља са слабо развијеном индустријом, где су главни отежавајући фактори за интензивнији привредни развој били су, поред оскудице капитала, недостатак стручне радне снаге као и брз пораст становништва. И поред значајних помака који су остварени у индустрији и рударству обе државе су задржала карактеристике индустријски неразвијених односно аграрно-екстрактивних привреда, са по тек око 11% запослених у индустрији и занатству. И поред изнадпросечног раста БДП-а по становнику Турске од 1,8% од 1913. закључно са 1939, те просечног Југославије (1,1%), на крају посматраног раздобља оне су остале на веома ниском релативном износу дохотка у пер капита изразу, те сходно томе међу најнеразвијенијим земљама Европе.

Кључне речи: БДП, економски раст, Турска, Југославија, међуратни период

Економски раст током међуратног периода: Резултати за свет, Запад и источну Европу

Перманентна могућност новог конфликта читавог међуратног периода, изузевши другу половину 1920-их, повећавала је неизвесност, негативно утичући на инвестиционе одлуке привредних актера. Ипак, динамика тех-

* goranvnikolic@gmail.com

** sladjanaz189@gmail.com

*** Рад је написан у оквиру пројектног задатка Института за европске студије «Економски аспекти југословенско-турске билатералне међудржавне сарадње у међуратном периоду (1918-41)», који је одобрен 21. 1. 2021. (20/1) и који заједно спроводе виши научни сарадник Горан Николић и истраживач сарадник Слађана Здравковић, обаје са Института за европске студије.

ничког прогреса била је знатно убрзана о чему поред осталог говори и до тада најбржи раст продуктивности, повезан са интензивијом комерцијализацијом великих научних открића (Maddison 1995, 71). Нпр. У највећој економији тог времена, САД, тотална факторска продуктивност је расла 1,6% просечно годишње - пет пута брже него у временском периоду који му је претходио: 1870-1913 (Kindleberger 1966, 202).

Непосредно након рата Европа се суочила са кратком кризом која је у многим земљама била праћена високом инфлацијом. Потом је уследила стабилизација курсева, повезано са повећаним задуживањем, посебно земаља централне и источне Европе. Наиме, да би спровеле земљишне реформе, преузимање власништва на фирмама од поражених страна у Великом рату, одбрамбену политику и мере за унапређење индустрије, практично су све ове државе практично су биле присиљене да узимају зајмове (од победничких индустријских сила), те су последично биле изложене снажним екстерним финансијским ограничењима. Како су се стабилизациони зајмови углавном примењивали за уравнотежење буџета, њихов директан утицај на индустријски развој, и самим тим економски раст, није био значајан. Ипак, вероватно најпозитивнија карактеристика задуживања источноевропских земаља била је да се ипак део тих зајмова користио за инфраструктурне инвестиције и у мањој мери индустрију. Ипак, прилив страног капитала није био довољан за генерисање одрживог економског раста. Краткорочно повољни услови трговине у другој половини 1920-их допринели су политичко-економској консолидацији доминантно аграрних земаља централне и источне Европе, укључујући Краљевину Југославију и Турску. И поред тога, дугорочно је од главног значаја било привлачење иностраних капиталних прилива (око 75% укупних страних инвестиција било је пореклом из западне Европе), те подстицање домаћих индустрије (Teichova 1985, 5-15).

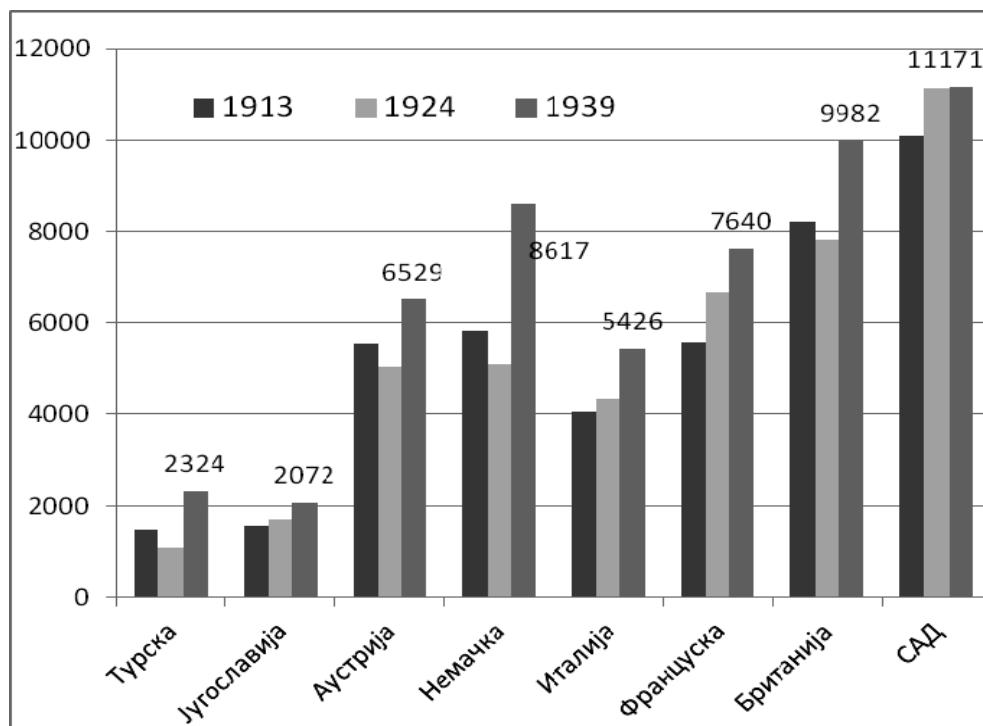
Велика депресија 1929-33. довела је до снажног пада производње и драматичног раста незапослености. Проблем појачаног протекционизма интензивирао се током 1930-их (протекционизам је био фактички одговор на смањење БДП-а и спољнотрговинске размене, као и на растућу могућност новог оружаног конфликта). Иако су масовне државне интервенције, посебно девизне контроле и строга регулација спољне трговине, довели до спољнотрговинских суфицита, показало се да су недовољни да у потпуности испуне потребе за увозом капиталних роба и обавезе за исплате камата и дивиденди. (Teichova 1985, 11).

Поред много нових техничких унапређења чија је примена у индустрији почела раних 1920-их, што је водило ка јачању индустријализације, већина европских држава је акумулирала велики фонд људског капитала током последњих деценија 19. века и наставиле су то да чине током међуратних година (што је посебно видљиво у порасту стопа уписа у основне школе). Ипак, потребна координација прекограницничких економских политика у многим случајевима није успела, посебно током 1930-их, што је било видљиво у порасту протекционизма и фрагментацији тржишта рада и тржишта капитала што је спречило ефикасну алокацију ресурса широм Старог континента. Страх од рата водио је ка „трци у наоружању”, што је додатно смањило потенцијал за одржив економски раст (Roses and Wolf 2008, 16-17).

Просечни раст бруто домаћег производа (БДП-а) у међуратном периоду није био импозантан. Укупни БДП света имао је просечан раст од 2,3% између 1919. и 1938. Међу земљама са највећим стопама раста у овом периоду налазила се Немачка са 4,2%, Француска је имала раст од 2,7% годишње, Италија 0,9%, Британија 1,1%, САД 0,6%. Кумулативан раст БДП 1913-38. по подацима Медисона за свет је износио 51,5%, док је за Европу био нешто нижи, 47,5%. Земље са високим кумулативним растом БДП-а у међуратном раздобљу биле су Јапан и СССР, док је у Немачкој, Италији и САД је он био на светском просеку. После опоравка од рата, већ од 1923. бележи се солидан пораст БДП-а у скоро целом свету. Велика депресија је донела снажан пад БДП-а, посебно изражено у САД и Немачкој. У другој половини 1930-их већина земаља постиже солидан економски раст (Maddison 1995, 66).

БДП по становнику по куповној моћи, који је дат за изабране земље у Графикону 1 је релативно добар показатељ стандарда живота. Он је значајно је повећан у првој послератној декади, али је током Велике депресије снажно опао и у многим земљама је тек крајем тридесетих достигао вредности из 1929. На Графикону 1 се може видети да у овом погледу предњачи САД, следи Британија са осталим западноевропским државама, док су Југославија и Турска на самом зачелју Европе.

Графикон 1.: Висина БДП по становнику 1913, 1924. и 1939. за изабране земље
(стални долари из 2011 по Geary-Khamis методологији)

Извор: *Maddison Project Database (2020)*

На основу *Maddison Project Database (2020)* смо такође израчунали просечне стопе раста у међуратном раздобљу за светски БДП пер capita, као и за раст БДП-а по становнику за земље западне и источне Европе. Западна Европа у просеку бележи знатно спорији раст од Истока континента 1920-40 (1,9% просечно, наспрам 4,5%), док је раст светског БДП-а по становнику био још спорији у истом раздобљу (1,7%). Међутим, ови подаци могу да заварају, будући да источни део Старог континента због већег разарања током Првог светског рата кренуо са ниске базе. Ако узмемо као почетну 1910. онда можемо увидети да су просечне стопе раста закључно са 1940. практично идентичне за оба дела Европе (по 1,1%), док би узимање 1900. као базне године показало више него дупло бржи раст, иако релативно спор (1,4% просечно, наспрам 0,6%), за западну Европу у односу на источну (док је раст глобалног БДП по становнику у тих четири деценије у просеку износио 1,2%).

У развијеном делу свету индустрија је већ постала водећа грана привреде по уделу у БДП, а посебно по значају за генерисање економског раста, што није био случај у осталом делу света, између осталог у Југославији у Турској. Индустрија је у развијеним државама 1939. била у просеку већа од оне из 1913. за око две трећине (тај раст је у Британији износио 32%, у САД 44%, 95% у Италији, преко два пута у скандинавским земљама и чак пет пута у Јапану). Најпропултивнији индустријски сектори у међуратном периоду, који ипак, изузев 1920-их у САД, нису могли да довољно допринесу пуној запослености и континуираном расту, били су: индустрија транспортних средстава, производња електричне енергије и хемијска индустрија. Снажан развој имао је и сектор грађевинарства, „стамбени бум” двадесетих посебно је био изражен у САД (и у мањој мери у Немачкој и Британији), чему је кумовала релативно слаба изградња током ратних година, повећање удела урбаног становништва и имиграција из прекоморских земаља.

Ниво индустријализације по становнику и поред Првог светског рата и кризних година имао је значајан раст у развијеним земљама (у просеку око 40%) у периоду од 1913. до 1938. Удео у индустријској производњи света је у истом периоду остао битно непромењен за САД, смањио се за европске индустријске силе и порастао када су у питању Јапан и СССР. Сличне тенденције, које су говориле о губитку европског примата у економској, а самим тим и политичкој сфери (истина, нешто одложено), биле су присутне када су у питању и односи између националних доходака водећих евроатлантских земаља у раздобљу 1914-1937. (Кенеди 1999, 272).

Аграрна производња у међуратном периоду је услед технолошких побољшања и нових изума, повећана, али је пад цена примарних производа у другој половини 1920-их, и посебно за време Велике депресије, погоршао релативни положај пољопривреде, на шта указује и рацио пољопривредних цена према трошковима живота. На пример, у Немачкој је тај рацио пао са базне 1924. (100) на 71 у 1932, па се опоравио на 83 (1938), док су сличне тенденције биле присутне и у САД. Ипак, и поред овога, услед комерцијализације научних дос-тигнућа, односно изума, долази до снажног повећања производње примарних производа, посебно пшенице, која је са просечне годишње производње у пери-

оду 1914-1919. од 3,6 милијарди бушела порасла до 1934-39. за трећину (Rostow 1986, 207; 209).

Раст БДП-а Југославије и Турске у међуратном периоду

Мерење привредне активности Југославије у периоду од 1923. до 1939. показује да његов просечан раст износио 2,4% (Стајић 1959, 66), што је било у складу са тадашњим европским просеком и са стопом раста земаља у окружењу, док су више стопе раста имале Немачка и Швајцарска са по 3,4% (Марсенић 1991, 78).

Ако пак узмемо податке Медисона (*Maddison Project Database 2020*), који БДП калкулише по куповној моћи, о расту БДП-а пер capita и расту укупне популације, и израчунамо укупан БДП за Југославију и Турску, долазимо до нешто другачијих стопа раста за Југославију. Наиме, стопа раста укупног БДП-а Краљевине СХС, односно Југославије, износи 3,1% у периоду 1923-1939, док је за период 1913-1939. просечни привредни раст очекивано знатно нижи (1,8%), услед ратних разарања. Турска бележи знатно више просечне стопе привредног раста у периоду 1923-1939, који износи чак 7%, док је за период 1913-1939. просечни економски раст вишеструко нижи (2,4%), наравно повезано са два рата који је Османско царство и новонастала турска република водила од 1914. до 1922.

Посматрајући вредности индекса на крају раздобља, можемо видети да је кумулативни раст у посматраном периоду (1923-39), по Стјићу износио близу 48%, док је у пер capita изразу тај раст био тек 17,8% (Стјић мери друштвени производ, који је стандардна мера из социјалистичког периода, која добрим делом избацује услуге из БДП-а, али су стопе раста упоредиве). С друге стране, Медисонови подаци указују на снажнији кумулативни раст БДП-а Југославије; скоро 62% од 1923. до 1939. Ствари дручијије стоје са Турском која освтарује скоро трострук раст укупне производње (БДП) у истом раздобљу, док је повећање знатно мање ако се као базна узме 1913.

Табела 1.: Индекс раста укупног БДП-а Југославије и Турске 1913-1939. (1923=100)

	Југославија		Турска
	Стјић	Maddison	Maddison
1913.	/	100.9	159.4
1920.	/	90.0	/
1921.	/	92.3	/
1922.	/	95.0	/
1923.	100,0	100.0	100.0
1924.	105,9	107.2	109.2
1925.	116,5	112.6	121.6
1926.	112,3	120.5	141.1
1927.	109,1	118.6	128.3
1928.	119,2	129.2	142.1

1929.	126,1	136,1	164,8
1930.	124,9	133,5	172,3
1931.	122,0	129,6	182,7
1932.	111,2	117,4	171,6
1933.	113,0	121,1	194,0
1934.	117,2	125,6	198,6
1935.	113,9	123,6	202,7
1936.	130,2	139,6	241,1
1937.	130,9	141,9	249,3
1938.	140,6	153,3	271,1
1939.	147,9	161,8	293,7

Израчунато на основу: *Maddison Project Database 2020, Стјајић (1959)*.

На основу упоредивих показатеља о расту БДП-а других земаља види се да је раст БДП-а Југославије био око просека, јер је већина европских земаља у међуратном периоду (са базном 1913.) остварила кумулативан раст БДП-а од око 60%, дакле, као и Југославија. Раст у претходном периоду (1895-1913) за развијене западноевропске земље био је спорији, док је током целог 19. столећа он био још спорији и износио тек око 1% (враћање у 18. и ранија стоећа указује на све спорији раст економске активности). С друге стране, турска економија је у међуратном периоду остварила импозантан раст.

Пораст БДП-а Југославије по становнику у међуратном раздобљу износио је због значајног раста становништва тек око 1% годишње (Стјајић, 1959), док узимајући податке Медисона долазимо до нешто већих стопа БДП у пер капита изразу за Југославију у међуратном периоду. Ситуација, и овог пута, далеко боље изгледа када је у питању Турска (Maddison Project Database 2020).

Табела 2.: *БДП по становнику и индекс раста БДП по становнику Југославије и Турске 1913-1939.*

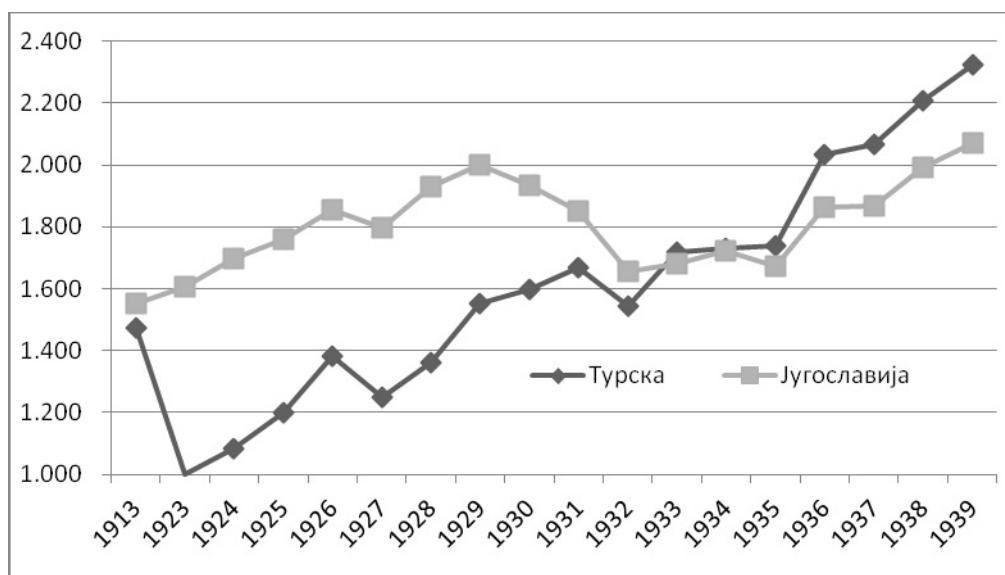
	БДП п/ц у ценама из 2011.		индекс 1923=100	
	Турска	Југославија	Турска	Југославија
1913	1,473	1,551	147,4	96,5
1920	/	1,513	/	94,1
1921	/	1,529	/	95,1
1922	/	1,551	/	96,5
1923	0,999	1,608	100	100
1924	1,084	1,699	108,5	105,7
1925	1,199	1,758	120,0	109,3
1926	1,382	1,854	138,3	115,3
1927	1,248	1,798	124,9	111,8
1928	1,361	1,929	136,2	120,0
1929	1,554	2,002	155,6	124,5
1930	1,600	1,935	160,2	120,3
1931	1,669	1,851	167,1	115,1
1932	1,543	1,655	154,5	102,9
1933	1,718	1,683	172,0	104,7

1934	1,731	1,722	173.3	107.1
1935	1,739	1,672	174.1	104.0
1936	2,034	1,863	203.6	115.9
1937	2,066	1,868	206.8	116.2
1938	2,209	1,991	221.1	123.8
1939	2,324	2,072	232.6	128.9
1940	2,146	/	214.8	/
1941	1,932	/	193.4	/

Израчуни аутора на основу: *Maddison Project Database 2020*

Просечни раст БДП по становнику у периоду 1923-39. за Турску је износио високих 5,4%, а за Југославију 1,6%, што прву земљу ставља знатно изнад, а другу око светског просека. Међутим, ова разлика је добрим делом последица ниске базе с које је кренула „Ататуркова република” после рата са Грчком. Ако се узме у обзир период од 1913. закључно са 1939, просечни раст БДП пер капита за Турску износи 1,8%, а за Југославију 1,1%. Треба додати да су релативно ниске стопе раста у пер капита изразу за овај период од 26 година, посматрано из данашњег угла, осим Првог светског рата, последица и снажног раста популације обе земље (од 0,7% просечно за Југославију, те 0,6% за Турску, док је гледајући период од 1923. раст становништва очекивано знатно бржи и износи 1,4% просечно годишње у Југославији и 1,5% у Турској).

График 2.: Тенденције БДП-а по становнику Југославије и Турске 1913-1939.
(у стапним доларима из 2011).

Извор: *Maddison Project Database 2020*

Поредећи Југославију у Турску са развијеним државама преко висине БДП по становнику (по куповној моћи), можемо видети да оне у свим посматраним годинама имају високи раст, а Југославија је у свим посматраним годинама имала низак раст.

раним годинама драматично заостају за њима; најмање за Италијом и чак петоструко за САД (видети Графикон 1).

Главни фактори раста БДП-а Југославије и Турске 1918-1941.

Достигнути ниво југословенског привредног развоја на крају међуратног периода био је у равни балканског. Компарирајући висину националног дохотка по становнику можемо доћи до несумњивог закључка о великом заостајању Југославије, прво за средњоевропским а многоструко већем и за западноевропским земљама, и посебно САД. Готово да је идентична ситуација са Турском, будући да се, посебно током 1930-их главни индикатор достигнутог привредног развоја (БДП) скоро подудара са југословенским.

Југославија, као и Турска, била је доминантно аграрна земља са слабо развијеном индустријом и са темпом привредног развоја који је био на нивоу просека Европе, што јој није омогућавало да смањи јаз у нивоу развоја у односу на индустријализоване земље. Главни отежавајући фактори за интензивнији привредни развој били су поред оскудице капитала и недостатак стручне радне снаге као и брз пораст становништва. И поред значајних помака који су остварени у индустрији и рударству, Југославија је ипак задржала карактеристике индустријски неразвијене односно аграрно-екстрактивне економије. Интензивирање активности на привлачењу страног капитала (поготово тридесетих када је његов прилив услед Велике депресије скоро пресахнуо), путем привилегованог статуса показивали су да му је југословенска економска власт придавала велики значај за развој земље. Мало је вероватно да је Краљевина Југославија, и са далеко активнијом политиком за привлачење иностраних инвестиција, могла бити дестинација за обимније износе страног капитала када то ни околним земљама, многима са бољом инфраструктуром, није полазило за руком (Николић 2003).

Током деценија и практично цело столеће пред почетак Првог светског рата, подручја која су обухватала данашњу Турску имала су релативно спор економски раст од испод 1% годишње, који је био вођен пољопривредом (односно извозно оријентисаном аграром). Тенденције БДП-а по становнику јасно показују да се геп између слабо развијених и развијених земаља (кога су тада чиниле државе западне Европе и САД) повећао током 19. века. Тако је турски БДП по глави становника, као проценат БДП-а по становнику у земљама западне Европе и САД, опао са око 41% 1870. на 29% 1913. Овај се тренд продубио током Првог светског рата и рата који је Турска водила 1919-1922, када БДП по становнику пао за чак 40% или више. Истина, брз опоравак наступа већ након завршетка ратних дејстава, да би се убрзао од 1929. У периоду од 1913. до 1929. БДП је је бележио негативне просечне стопе од -0,72%, док је од 1930. до 1950. раст износио за то време веома добрих 2,8%. У 1929. БДП по становнику по куповној моћи износио је 16% просека западне Европе и САД (Pamuk, 2018). Ако погледамо податке из Табеле 2, видећемо да је то нешто лошије од Југославије која је негде на петини просека развијених земаља у то време.

Када је у питању Турска треба рећи да је опоравак у свим сегментима привреде током 1923-1929. резултат демографског опоравка и поновне употребе током рата слабије коришћених ресурса у аграру и индустрији. Тако је доходак по становнику током 1920-их брзо растао и приближио се нивоу из 1913. на крају тог раздобља. Спљења трговина је обновљена, пољопривредна производња (која је као и сточни фонд готово преполовила између 1913. и 1923.) је расла у складу са порастом броја становника, а индустријска производња, иако релативно мала, доприносила је том процесу.

После 1929. Велика депресија је практично довела до нове економске политике у Турској, оличене у протекционизму са интерно усмереном индустријализацијом добрым делом вођеном од стране државног сектора. Турска бележи високе стопе раста током 1930-их, али су те добре тенденције преокренуте избијањем Другог светског рата, да би се почети опоравак завршио тек након тог рата, у 1950. (Altug, Filiztekin & Pamuk 2007). Последично, БДП пер капитала је био на веома сличном нивоу и у 1940. и 1950. (2070 долара у 1950. и 2146 долара из 2011. у 1940.) и скоро идентичан као онај у Краљевини Југославији за последњу годину за коју имамо податке (1939).

Иако је новонастала турска република преузела полуге управљања Османског царства (које је имало снажно централизовану политичку структуру), која се одликовала и ауторитарним управљањем економијом, ипак је до 1929. развојна политика била базирана на приватној акумулацији. То почиње брзо да се мења, и већ одлуке донете на Измирском економском конгресу 1923. представљају основе за индустријализацију и стварање истински турске предузетничке класе. Међутим, могућности за аутономну економску политику биле су лимитиране јер је Лозанским уговором фактички спречено активно вођење трговинске и посебно царинске политике. Економске санкције из Лозанског споразума окончане су 1929. и тада почиње снажан раст царина и увођење мера девизне контроле повезаних са тадашњом депресијацијом валуте.

Економски национализам и протекционизам јачају и односе превагу, те се у периоду 1929-1945. наглашава државна акумулација (етатизам), што је повезано са светском депресијом и нешто касније Другим светским ратом. Дакле, од 1929. до 1938. Турска примењује аутархичну економску политику, што ју је у одређеној мери изоловало од кризе, захваљујући и индустријализацији која је била вођена од стране државе. Иако су приватна предузећа добила улогу у економској политици Кемала Ататурка, ипак им се није дозвољавало да имају исте услове на тржишту као она државна, што је важило и за страни капитал (Takim and Yilmaz 2008, 553-554). С тим у вези, први петогодишњи план, који је више био списак инвестиционих пројеката, а не детаљни плански документ, формулисан је уз помоћ Совјетског Савеза и почeo се спроводити 1934. Од тада се држава брзо појавила као инвеститор у кључним секторима, попут текстила, коже, дувана, шећера и рударства (током 1930-их основано је око 20 великих државних предузећа која су почела да преузимају главну улогу). Економски раст и индустријска експанзија 1930-их добрым делом је последица улоге државних предузећа, али је улога етатизма преувеличана јер су она обухватала тек 10% од укупне запослености у индустрији када је план за-

вршен. Може се стога рећи да су за пораст производње у индустрији заслужне хиљаде малих и средњих фабрика (и радионица). Повезано с тим, двоструко повећање удела јавних у укупним инвестицијама (са четвртине 1927-1929. на пала до краја 1930-их) је донекле обманује, јер је око половине тих инвестиција отишло у саобраћајну инфраструктуру, пре свега железнице. Између 1932. и 1939. БДП индустрије се удвостручио, и тако снажан индустријски раст је добрим делом био последица супституције увоза и етатизма. Ово је било могуће поред осталог и зато што се нова владајућа елита организовала око републиканске странке Кемала Ататурка коју је доминантно чинила градска бирократија (Karakoç, 2014, 21-28, 323-324).

Овде треба напоменути да се, и поред напора ка индустријализацији, добар део заслуга за економски раст током тридесетих може се приписати аграру. Наиме, између 1932. и 1939. БДП пољопривреде се увећао за две трећине (иако је у истом раздобљу раст БДП индустрије био бржи, њено учешће у БДП-у, те самим тим и њен утицај на генерисање укупног раста, било је мање).

Закључна разматрања

За контекстуално разумевање економских перформанси Југославије и Турске индикативна је студија Алдкрофта (Aldcroft 2016). Он је проучавао 13 економски заосталих, периферних, земаља јужне и источне Европе (не рачунајући Совјетски Савез), укључујући Турску и Југославију. Све посматране економије имају висок удео аграра у БДП-у и низак ниво дохотка компарирајући их са западом Старог континента. Он показује да су политички и социјални фактори били су главна препрека одрживом напретку и модернизацији, јер је у многим случајевима политичка нестабилност, мањкаве администрације, етничка и верска разноликост, брз демографски раст, као и међународна политичка консталација, били отежавајући фактор економског развоја.

Иако је и у Турској и у Југославији током 1930-их држава заслужна за велики део индустријске експанзије, посебно улагањем у велика предузећа у кључним индустријама, мала и средња приватна предузећа су и даље генерисала највећи део економског раста индустрије и последично задржала значајан утицај на генерисање раста БДП-а. С друге стране, значајан раст производње у пољопривреди резултат је процеса проширења земљишта, побољшања у приносима, те пораста становништва. Додатно, раст пољопривреде је створио повољно окружење за индустријску експанзију повећањем потражње сеоског становништва за индустријским производима. Неповољна кретања односа размене, односно пад аграрних цена, је тако више него компензован значајним растом производње. Повезано са претходно изнетим, тешко је повући границу између интензивног и екстензивног раста. Свакако нема сумње да је пораст ефективне заштите домаће производње у обе земље кроз активну царинску и трговинску политику (високе царине, трговинске квоте и контингенти, девизна контрола) подстицао индустријализацију, пружајући локалним предузећима могућности да због вештачки надуваних домаћих цена лакше и скупље продају

своје производе и увећају производњу, поред осталог и ону намењену за извоз (Karakoç 2014, 323-326).

Иако Велика депресија није била узрок протекционистичких политика, она их је свакако ојачала у обе земље. Велика депресија се пренела у Турску кроз нагли пад цена роба које је та земља извозила (нпр. цене пшенице пале су за око 60% између 1929. и 1932.). Током 1930-их влада је уравнотежила спољнотрговински салдо смањењем увоза, а не депресијацијом валуте. Удео државне потрошње током 1930-их иако растући био је скромних 15-18 процената БДП-а, знатно мање него у већини европских земаља. Скоро идентична ситуација била је у Краљевини Југославији која је такође била погођена падом цене на својих главних извозних производа, а то је била доминантно роба аграрног порекла. Динар се, за разлику од лире која је депресирила 1929., „држао“ до 1931, да би затим и он депресирао те се стабилизовао у периоду 1933-38. Може се рећи да су обе земље су током већег дела посматраног периода имале релативно стабилне девизне курсеве, што је добрим делом олакшано релативно рестриктивном монетарном и фискалном политиком (Görgmez & Yiğit 2009, 3-6). С тим повезано, финансијска стабилност никада није озбиљније нарушена, иако се Југославија суочила са банкротствима неких од својих банака током Велике депресије. Негативан утицај апресираних валута на трговински биланс је ублажен снажним растом клиринга са Немачким током 1930-их, која је нудила далеко веће цене (око 40%) од других развијених земаља за сировине и репроматеријале.

На основу свега реченог јасно је да у међуратном раздобљу Турска и Југославија, и поред свих различитисоти имају приближно сличне економске перформансе. Наиме, две земље током 1930-их бележе веома сличне нивое најважнијег показатеља стања једне економије, који имплицитно указује и на ниво животног стандарда, БДП-а по становнику по куповној моћи.

Југославија, као и Турска, била је доминантно аграрна земља са слабо развијеном индустријом, где су главни отежавајући фактори за интензивнији привредни развој били су, поред оскудице капитала, недостатак стручне радне снаге као и брз пораст становништва. И поред значајних помака који су остварени у индустрији и рударству, обе државе су задржали карактеристике индустријски неразвијених односно аграрно-екстрактивних привреда, са по тек око 11% запослених у индустрији и занатству.

Ипак, и поред изнадпросечног раста БДП-а по становнику Турске од 1,8% од 1913. закључно са 1939, те просечног Југославије (1,1%), на крају посматраног раздобља оне су остале на веома ниском релативном износу дохотка у пер капитала изразу, те сходно томе међу најнеразвијенијим земљама Европе.

Литература

1. Aldcroft, Derek H. 2016. *Europe's Third World: The European Periphery in the Interwar Years*. Routledge; 1st edition, 2016. 1-229. (Aldcroft 2016)

2. Altug, Sumru, Alpay Filiztekin, and Sevket Pamuk. 2007. "The Sources of Long-term Economic Growth for Turkey, 1880-2005" *Discussion Paper No. 6463* September 2007 Centre for Economic Policy Research 90–98 Goswell Rd, London (PDF) Available from: https://www.researchgate.net/publication/4761014_The_Sources_of_Long-term_Economic_Growth_for_Turkey_1880-2005 [последњи приступ 21. јануар 2021]. (Altug, Filiztekin & Pamuk 2007).
3. Görmez, Yüksel and Serkan Yiğit. 2009. *The Economic and Financial Stability in Turkey: A Historical Perspective*. Fourth Conference of Southeast Europe Monetary History Network (SEEMHN); page 1-30.https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents (Görmez and Yiğit 2009)
4. Karakoç, Ulaş. 2014. *Sources of Economic Growth in Interwar Egypt and Turkey: Industrial Growth, Tariff Protection and the Role of Agriculture*. The London School of Economics and Political Science, London 2020 (Karakoç 2014).
5. Кенеди, Пол. 1999. *Успон и пад великих сила. ЦИД, Подгорица*. (Кенеди 1999).
6. Kindlberger, C. Paul. 1966. *Europe and the Dolar*. The Massachusetts Institute of Technology, Massachusetts, Cambridge, London 1966. (Kindlberger 1966)
7. Maddison Project Database 2020. <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020> [последњи приступ 31. јануар 2021] (Maddison Project Database 2020)
8. Maddison, Angus. 1995. *Monitoring the World Economy 1820-1992*. OECD Development Centre, Paris, 1995. (Maddison 1995)
9. *Maddison Project Database 2020*. <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020> [последњи приступ 31. јануар 2021]
10. Марсенић, Душан. 1991. Економика Југославије. Економски факултет, Београд (Марсенић 1991)
11. Николић, Горан. 2003. *Курс динара и девизна политика краљевине Југославије*, Стубови културе, Београд (Николић 2003)
12. Pamuk, Sevket. 2018. *Uneven Centuries: Economic Development of Turkey since 1820*. Princeton University Press; doi.org/10.2307/j.ctv346nnz (Pamuk 2018)
13. Rosés, Joan R. and Nikolaus Wolf. 2008. "Prosperity and Depression in the European Economy during the Interwar Years (1913-1950): An Introduction." *Working Paper 08-10*, June 2008. file:///C:/Users/goran/Downloads/Prosperity_and_depression_in_the_european_economy_.pdf [последњи приступ 24. јануар 2021] (Rosés & Wolf 2008)
14. Rostow, W. Walt. 1978. *The World Economy-Theory, History, Prospect*. The Macmillan Press LTD: US 1978. (Rostow 1978)
15. Стјајић, Стеван. 1959. *Национални доходак Југославије 1923-39. у сталним и текућим ценама*, Економски институт, Београд, 1959. (Стјајић 1959)
16. Takim, Abdullah, and Ensar Yilmaz. 2010. "Economic policy during Ataturk's era in Turkey (1923 - 1938)" *African Journal of Business Management*, Vol.

4(4), pp. 549-554.
<https://kisi.deu.edu.tr/sedef.akgungor/SOTE/Early%20years.pdf> [последњи приступ 25. јануар 2021] (Takim and Yilmaz 2010)

17. Teichova, Alice. 1985. Economic policies in interwar east central Europe: Freedom and constraints of action. *Research Report NO 8*. Uppsala Papers in Economic History 1985, University of East Anglia, Norwich, UK. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:128513/FULLTEXT01> (Teichova 1985).

GORAN V. NIKOLIĆ*
SLADJANA ZDRAVKOVIĆ**
Institute of European Studies
Belgrade

Review work
Received: 12.01.2021
Approved: 16.03.2021
Page: 207–219

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE YUGOSLAV AND TURKISH ECONOMIES' GROWTH IN THE INTERWAR PERIOD (1918-1941)***

Summary: In the interwar period, Turkey and Yugoslavia, despite all their differences, have approximately similar economic performance. Namely, during the 1930s, the two countries recorded very similar levels of the most important indicator of the state of an economy, which implicitly indicates the level of living standards, GDP per capita (at purchasing power parity). Yugoslavia, like Turkey, was a predominantly agrarian country with underdeveloped industry, where the main aggravating factors for more intensive economic development was, in addition to the lack of capital, the insufficiency of skilled labor, and rapid population growth. Despite the significant progress made in industry and mining, both countries have retained the characteristics of industrially underdeveloped or agrarian-extractive economies, with only about 11% of employees in industry and crafts activities. Despite the above-average GDP growth per capita of Turkey of 1.8% in the period 1913-1939, and the average one for Yugoslavia (1.1%), at the end of the observed period they remained at a very low relative level looking at GDP per capita, and consequently among the most underdeveloped countries in Europe.

Keywords: GDP, economic growth, Turkey, Yugoslavia, the interwar period

* goranvnikolic@gmail.com

** sladjanaz189@gmail.com

*** The article was written within the Institute of European Studies' project task: "Economic aspects of Yugoslav-Turkish bilateral interstate cooperation in the interwar period (1918-41)", which was approved on January 21, 2021 (20/1) and which is jointly conducted by Goran Nikolić (senior research associate) and Sladjana Zdravković (research assistant), both from the Institute of European Studies (Belgrade).

Economic growth during the interwar period: Achieved results globally, in the West and Eastern Europe

The permanent possibility of a new conflict throughout the interwar period, with the exception of the second half of the 1920s, increased uncertainty had negatively affected economic actors' investment actions. Nevertheless, the dynamics of technical progress was significantly accelerated, which is evidenced, among other things, by the fastest productivity growth to date, associated with the intensive commercialization of major scientific discoveries (Madison 1995, 71). For example, in the world's largest economy of the time, the United States, total factor productivity grew 1.6% on average yearly - five times faster than in the period before it: 1870-1913 (Kindleberger 1966, 202).

Immediately after the war, Europe faced a brief crisis that was accompanied by high inflation in many countries. This was followed by the stabilization of exchange rates, associated with increased borrowing, especially from Central and Eastern European countries. Namely, in order to implement land reforms, the takeover of companies by the defeated parties in World War I, defense policy and measures to improve the industry, practically all these countries were practically forced to take loans (from the victorious industrial forces), and consequently were exposed to strong external financial constraints. As stabilization loans were mainly used to balance the budget, their direct impact on industrial development, and thus economic growth, was not significant. However, probably the most positive effect of the Eastern European countries' borrowing was that part of these loans was used for infrastructure investments and, to a lesser extent, industry. However, the inflow of foreign capital was not sufficient to generate sustainable economic growth. Short-term favorable trade conditions in the second half of the 1920s contributed to the political and economic consolidation of the predominantly agrarian countries of Central and Eastern Europe, including the Kingdom of Yugoslavia and Turkey. Nevertheless, in the long run, attracting foreign capital inflows (about 75% of total foreign investment was from Western Europe) and encouraging domestic industries were of major importance (Teichova 1985, 5-15).

The Great Depression 1929-33 led to a sharp drop in production and a dramatic rise in unemployment. The problem of heightened protectionism intensified during the 1930s (protectionism was in fact a response to declining GDP and deteriorating foreign trade balance, as well as the growing possibility of a new armed conflict). Although massive state interventions, especially foreign exchange controls and strict regulation of foreign trade, have led to foreign trade surpluses have proved insufficient to fully meet the needs for imports of capital goods and obligations related to the payment of interest and dividends (Teichova 1985, 11).

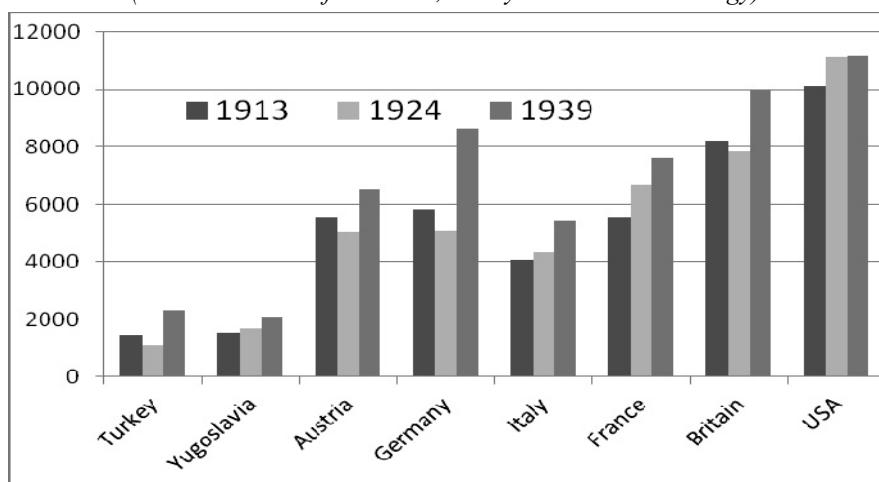
In addition to many new technical improvements whose application in the industry had begun in the early 1920s, which led to the strengthening of industrialization, most European countries accumulated a large human capital fund dur-

ing the last decades of the 19th century and continued to do so during the interwar years (which was particularly visible in the increase in primary school enrollment rates). However, the necessary coordination of cross-border economic policies failed in many cases, especially during the 1930s, as evidenced by the rise of protectionism and the fragmentation of the labor and capital markets in that way preventing the efficient allocation of resources across the Old Continent. Fear of war led to an “arms race,” which further reduced the potential for sustainable economic growth (Roses and Wolf, 2008, 16-17).

The average growth of gross domestic product (GDP) in the interwar period was not impressive. The total world GDP had an average growth of 2.3% between 1919 and 1938. Among the countries with the highest growth rates in this period was Germany with 4.2%, France had a growth of 2.7% per year, Italy 0.9%, Britain 1.1%, the US 0.6%. The world cumulative GDP growth 1913-38, according to Maddison, was 51.5%, while in Europe it was slightly lower - 47.5%. Countries with high cumulative GDP growth in the interwar period were Japan and the USSR, while in Germany, Italy, and the US it was at the world average. After the recovery from World War I, since 1923, there has been a solid increase in GDP in almost the whole world. The Great Depression brought a sharp drop in GDP, especially in the US and Germany. In the second half of the 1930s, most countries achieved solid economic growth (Maddison 1995, 66).

GDP per capita (pc) at Purchasing Power Parity (PPP), given for selected countries in Chart 1, is a relatively good indicator of living standards. It increased significantly in the first post-war decade, but fell sharply during the Great Depression and only reached the 1929 level in the late 1930s in many countries. Chart 1 is showing that the US is leading in this respect, followed by Britain and other Western European countries, while Yugoslavia and Turkey are at the very back of Europe.

Graph 1: *GDP per capita in 1913, 1924 and 1939 for selected countries*
(Constant dollars from 2011; Geary-Khamis methodology)

Source: *Maddison Project Database 2020*

Based on the Maddison Project Database 2020, we also calculated average interwar growth rates for world GDP per capita, as well as for GDP growth pc for Western and Eastern European countries. Western Europe, on average, recorded significantly slower growth than the Easter Europe in 1920-40 (1.9% on average, compared to 4.5%), while world GDP pc growth was even slower in the same period (1.7%). However, these data can be misleading, since the eastern part of the Old Continent started from a low base due to greater destruction during the WWI. If we take as the initial year 1910, then we can see that the average growth rates up to 1940 are practically identical for both parts of Europe (1.1% each), while taking 1900 as the base year would show more than twice as fast growth, although relatively slow (1.4% on average, versus 0.6%), for Western Europe compared to Eastern Europe (while global GDP growth pc in those four decades averaged 1.2%).

In the developed part of the world, industry has already become the leading part of the economy in terms of share in GDP, and especially in terms of importance for generating economic growth, which was not the case in the rest of the world, including Yugoslavia in Turkey. Industry in developed countries in 1939 was on average about two-thirds larger than in 1913 (this growth was 32% in Britain, 44% in the US, 95% in Italy, more than twice in the Scandinavian countries and even five times in Japan). The most propulsive industrial sectors in the interwar period, which, except in the 1920s in the US, could not sufficiently contribute to full employment and continuous growth, were: the car industry, electricity production and the chemical industry. The construction sector also developed strongly, with the “housing boom” of the 1920s particularly pronounced in the US (and to a lesser extent in Germany and Britain), fueled by relatively weak construction during the WWI, an increase in the share of urban population and overseas immigration.

The level of industrialization per capita, despite the WWI and the crisis years, had a significant growth in developed countries (on average about 40%) in the period from 1913 to 1938. The share of world industrial production in the same period remained significantly unchanged for the US, decreased for European industrial powers and has grown when it comes to Japan and the USSR. Similar tendencies, which spoke of the loss of European primacy in the economic, and thus political sphere (true, somewhat delayed), were present regarding the relations between the national incomes of the leading western countries in the period 1914-1937 (Kennedy 1999, 272).

Agricultural production in the interwar period increased due to technological improvements and new inventions, but the decline in commodity prices in the second half of the 1920s, and especially during the Great Depression, worsened the relative position of agriculture, as indicated by the cost of agricultural prices. For example, in Germany, that ratio dropped from the base in 1924 (100) to 71 in 1932, and recovered to 83 (1938), while similar tendencies were present in the US. However, despite this, due to the commercialization of scientific achieve-

ments, i.e. inventions, there was a strong increase in the production of primary products, especially wheat, which increased from the average annual production in the period 1914-1919 (3.6 billion bushels) by a third by 1934-39 (Rostow 1986, 207; 209).

GDP growth of Yugoslavia and Turkey in the interwar period

Measurement of Yugoslavia's economic activity in the 1923-1939 period shows that its average growth was 2.4% (Stajić 1959, 66), which was in accordance with the European average at that time and the growth rate of the surrounding countries, while Germany and Switzerland had higher growth rates with 3.4% each (Marsenić 1991, 78).

If we take Maddison's data (Maddison Project Database 2020), which calculated GDP PPP growth pc and total population growth, and calculate the total GDP PPP for Yugoslavia and Turkey, we come to slightly different growth rates for Yugoslavia. Namely, (the Kingdom of Yugoslavia) the total GDP growth rate was 3.1% in the period 1923-1939, while in the (wider) period 1913-1939 average economic growth was significantly lower (1.8%), due to war destruction. Turkey recorded significantly higher average economic growth rates in the period 1923-1939, which amounted to as much as 7%, while in the period 1913-1939 the average economic growth was many times lower (2.4%), of course related to the two wars that the Ottoman Empire and the newly formed Turkish Republic fought from 1914 to 1922.

Observing the values of the index at the end of the period, we can see that the cumulative growth in the observed period (1923-39), according to Stajić was close to 48%, while in per capita terms this growth was only 17.8% (Stajić measured Domestic Product, which is a standard socialistic period's measure, which largely excludes services from GDP, but despite this the growth rates are generally comparable). On the other hand, Madison's data point to stronger cumulative GDP growth in Yugoslavia - almost 62% from 1923 to 1939. Things are different regarding Turkey, which achieved almost threefold GDP growth in the same period, while the increase is much smaller if 1913 is taken as a base year.

Table 1: *The growth of Yugoslavia and Turkey's total GDP expressed by the index 1913-1939 (1923 = 100)*

	Yugoslavia		Turkey
	Stajić	Maddison	Maddison
1913.	/	100.9	159.4
1920.	/	90.0	/
1921.	/	92.3	/
1922.	/	95.0	/
1923.	100,0	100.0	100.0
1924.	105,9	107.2	109.2

1925.	116,5	112,6	121,6
1926.	112,3	120,5	141,1
1927.	109,1	118,6	128,3
1928.	119,2	129,2	142,1
1929.	126,1	136,1	164,8
1930.	124,9	133,5	172,3
1931.	122,0	129,6	182,7
1932.	111,2	117,4	171,6
1933.	113,0	121,1	194,0
1934.	117,2	125,6	198,6
1935.	113,9	123,6	202,7
1936.	130,2	139,6	241,1
1937.	130,9	141,9	249,3
1938.	140,6	153,3	271,1
1939.	147,9	161,8	293,7

Calculated on the basis of Maddison Project Database 2020; Stajić (1959).

Based on comparable indicators regarding economic growth in other countries, it can be seen that Yugoslavia's GDP growth was around average, because most European countries in the interwar period (with a base of 1913) achieved cumulative GDP growth of about 60%, very similar to Yugoslavia. Growth in the previous period (1895-1913) for developed Western European countries were slower, while throughout the 19th century it was even slower and amounted to only about 1% (a return to the 18th and earlier centuries indicates a slower growth of economic activity). On the other hand, the Turkish economy achieved impressive growth in the interwar period.

The increase in Yugoslavia's GDP pc in the interwar period was only about 1% per year due to significant population growth (Stajić 1959), while taking Maddison data we come to slightly higher GDP rates in per capita terms for Yugoslavia in the interwar period. The situation, at the same time, looked much better when it comes to Turkey (Maddison Project Database 2020).

Table 2: *Yugoslavia and Turkey's GDP per capita 1913-1939 (in the constant 2011 dollars) and expressed by the index (1923 = 100)*

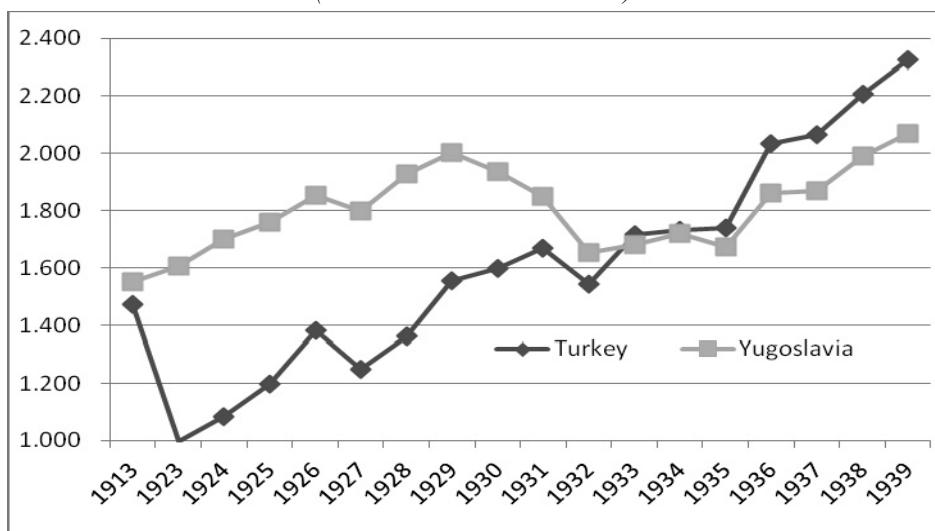
	GDP pc in the 2011 (Gary Khamis) dollars		Index 1923=100	
	Turkey	Yugoslavia	Turkey	Yugoslavia
1913	1,473	1,551	147,4	96,5
1920	/	1,513	/	94,1
1921	/	1,529	/	95,1
1922	/	1,551	/	96,5
1923	0,999	1,608	100	100
1924	1,084	1,699	108,5	105,7
1925	1,199	1,758	120,0	109,3
1926	1,382	1,854	138,3	115,3
1927	1,248	1,798	124,9	111,8
1928	1,361	1,929	136,2	120,0
1929	1,554	2,002	155,6	124,5

1930	1,600	1,935	160.2	120.3
1931	1,669	1,851	167.1	115.1
1932	1,543	1,655	154.5	102.9
1933	1,718	1,683	172.0	104.7
1934	1,731	1,722	173.3	107.1
1935	1,739	1,672	174.1	104.0
1936	2,034	1,863	203.6	115.9
1937	2,066	1,868	206.8	116.2
1938	2,209	1,991	221.1	123.8
1939	2,324	2,072	232.6	128.9
1940	2,146	/	214.8	/
1941	1,932	/	193.4	/

Calculated on the basis of Maddison Project Database 2020

The average GDP growth pc in 1923-39 period for Turkey was as high as 5.4% and for Yugoslavia 1.6%, which puts the first country well above and the second around the world average. However, this difference is largely due to the low base from which the “Atatürk Republic” started after the war with Greece. If we take into account the period from 1913 to 1939, the average GDP growth pc for Turkey is 1.8% and 1.1% when it comes to Yugoslavia. It should be added that the relatively low growth rates in per capita terms for this period of 26 years, viewed from today's perspective, except for WWI, are a consequence of strong population growth in both countries (0.7% on average for Yugoslavia, and 0.6 % for Turkey, while looking at the period from 1923, population growth is, as expected, significantly faster and amounts to 1.4% on average per year in Yugoslavia and 1.5% in Turkey).

Graph 2: *GDP per capita trends in Yugoslavia and Turkey 1913-1939*
(In the 2011 constant dollars)

Source: *Maddison Project Database 2020*

Comparing Yugoslavia and Turkey with developed countries in terms of GDP per capita (at Purchasing Power Parity), we can see that they dramatically lag behind them in all the observed years; at least for Italy and even five times for the US (see Graph 1).

The main factors behind the GDP growth in Yugoslavia and Turkey 1918-1941

The achieved level of Yugoslav economic development at the end of the interwar period was on a par with the Balkans. Comparing the amount of national income pc, we can come to the undoubted conclusion that Yugoslavia lags far behind, first for Central European and much larger for Western European countries (and especially the US). The situation is almost identical with Turkey, since, especially during the 1930s, the main indicator of achieved economic development (GDP) almost coincides with the Yugoslav one.

Yugoslavia, like Turkey, was a predominantly agrarian country with poorly developed industry and a pace of economic development that was at the level of the European average, which did not allow it to reduce the gap in the level of development in relation to industrialized countries. The main aggravating factors for more intensive economic development were, in addition to the lack of capital, the insufficiency of skilled labor as well as the rapid growth of the population. Despite the certain progress made in industry and mining, Yugoslavia still retained the characteristics of an industrially underdeveloped or agrarian-extractive economy. The intensification of activities to attract foreign capital (especially in the 1930s, when its inflow almost dried up due to the Great Depression), through its privileged status, showed that the creators of economic policy in Yugoslavia attached great importance to the country's development. It is unlikely that the Kingdom of Yugoslavia, even with a far more active policy concerning the foreign investment encouragement, could have been a destination for larger amounts of foreign capital when the surrounding countries, many with better infrastructure, did not succeed (Nikolić 2003).

During the decades and practically the entire century before the beginning of the WWI, the areas that were included in today's Turkey had a relatively slow economic growth of less than 1% per year, which was driven by agriculture (i.e. export-oriented agriculture). GDP pc trends clearly show that the gap between underdeveloped and developed countries (Western Europe economies plus the US) increased during the 19th century. Thus, Turkey's GDP pc, as a percentage of the US and Western Europe's GDP pc fell from about 41% in 1870 to 29% in 1913. This trend deepened during WWI and the consequent war in which Turkish Republic was formed, when (in 1922) GDP pc fell by as much as 40% (or even more). True, a rapid recovery occurred after the end of these wars, the trend which accelerated from 1929. In the period from 1913 to 1929, GDP recorded negative average growth rates of -0.72%, while from 1930 to 1950 growth

amounted to 2.8%. In 1929, GDP PPP pc was 16% of the average one in the Western Europe together with the US (Pamuk 2018). If we look at the data from Table 2, we will see that Turkey is positioned somewhat worse than Yugoslavia, which was somewhere in the fifth of the average income pc of developed countries at that time.

When it comes to Turkey, it should be said that there was a recovery in all segments of the economy during 1923-1929, which was the result of demographic explosion and the recovery of underutilized resources in agriculture and industry during the war. Thus, per capita income grew rapidly during the 1920s and approached the level of 1913 at the end of that period. Foreign trade was renewed, agricultural production (which, like livestock, almost halved between 1913 and 1923) grew in line with population growth, and industrial production, although relatively small, contributed to the process.

After 1929, the Great Depression practically led to a new economic policy in Turkey, embodied in protectionism with domestically oriented industrialization largely led by the public sector. Turkey recorded high growth rates during the 1930s, but these positive tendencies were reversed by the outbreak of World War II, only to begin recovery after that war, in 1950 (Altug, Filiztekin & Pamuk 2007). Consequently, GDP pc was at a very similar level in 1940 and 1950 (\$ 2070 in 1950 and \$ 2146 in 2011 and 1940) and almost identical to that in the Kingdom of Yugoslavia for the last year for which we have data (1939).

Although the newly formed Turkish Republic took over the levers of the government of the Ottoman Empire (which had a strongly centralized political structure), which was also characterized by authoritarian economic management, until 1929 development policy was based on private accumulation. That is beginning to change rapidly, and the decisions made at the Izmir Economic Congress in 1923 are the basis for industrialization and the creation of a truly Turkish entrepreneurial class. However, the possibilities for an autonomous economic policy were limited because the Treaty of Lausanne effectively prevented the active conduct of trade and especially customs policy. The economic sanctions from the Treaty of Lausanne ended in 1929, followed by the immediate strong growth of tariffs and the introduction of foreign exchange control measures, which are associated with strong depreciation of the Turkish lira.

Economic nationalism and protectionism are getting stronger so that in the period 1929-1945 the state accumulation (etatism) became more and more emphasized, which was connected with the Great Depression, and somewhat later with WWI. Thus, from 1929 to 1938, Turkey pursued an autarchic economic policy, which isolated the country to some extent from the crisis, thanks in part to state-led industrialization. Although private companies were given a role in Ataturk's economic policy, they were still not allowed to have the same market conditions as the state-owned ones, which was also the case for foreign capital (Takim and Yilmaz 2008, 553-554). In this regard, the first five-year plan, which was more a list of investment projects than a detailed planning document, was

formulated with the help of The Soviet Union and began to be implemented in 1934. Since then, the state has rapidly emerged as an investor in key sectors such as textiles, leather, tobacco, sugar, and mining (about 20 large state-owned enterprises were founded during the 1930s and began to take the lead). The economic growth and industrial expansion in the 1930s was largely due to the role of state-owned enterprises, but the role of etatism was exaggerated because they accounted for only 10% of total employment in industry at the time when the plan was completed. It can therefore be said that thousands of small and medium-sized factories (and workshops) are responsible for the increase in production in the industry. Related to that, the twofold increase in the share of the public in total investments (from the quarter of 1927-1929 to half by the end of the 1930s) is somewhat misleading, because about half of those investments went to the transport infrastructure, primarily railways. Between 1932 and 1939, the GDP of the industry doubled, and such strong industrial growth was largely due to the substitution of imports and etatism. This was possible, among other things, because the new ruling elite were organized around Kemal Ataturk's Republican Party, which was predominantly made up of the city bureaucracy (Karakoç 2014, 21-28, 323-324).

It should be noted here that, despite efforts towards industrialization, much of the credit for economic growth during the 1930s can be attributed to agriculture. Namely, between 1932 and 1939, the GDP of agriculture increased by two thirds (although in the same period the growth of industry GDP was faster, its share in GDP, and thus its impact on generating overall growth was less).

Concluding remarks

The study of Aldcroft (2016) is indicative because of the contextual understanding of the economic performance of Yugoslavia and Turkey. Namely, he studied 13 economically backward, peripheral, southern, and eastern European countries (not counting the Soviet Union), including Turkey and Yugoslavia. All observed economies have a high share of agriculture in GDP and a low level of income, comparing them with the west of the Old Continent. He shows that political and social factors have been major obstacles to sustainable progress and modernization, as in many cases political instability, deficient administrations, ethnic and religious diversity, rapid demographic growth, and the international political constellation has hampered economic development.

Although in both Turkey and Yugoslavia during the 1930s the state was responsible for much of the industrial expansion, especially by investing in large enterprises in key industries, small and medium-sized private enterprises continued to generate most of the industry's economic growth and consequently retained significant influence as a contributor to the GDP growth. On the other hand, significant growth in agricultural production is the result of the process of expanding land, improving yields, and population growth. In addition, the

growth of agriculture has created a favorable environment for industrial expansion by increasing the demand of the rural population for industrial products. Unfavorable trends in trade relations, i.e. the fall in agricultural prices are thus more than compensated by a significant increase in production. In connection with the above mentioned, it is difficult to draw the line between intensive and extensive growth. There is certainly no doubt that the increase in (effective) protection of domestic production in both countries through active tariffs and trade policy (high tariffs, trade quotas and contingents, foreign exchange control) has encouraged industrialization, providing local companies with opportunities to sell their products more easily and expensively due to artificially inflated domestic prices, and increase production of goods, including export-oriented ones (Karakoç 2014, 323-326).

Although the Great Depression was not the cause of protectionist policies, it certainly strengthened them in both countries. The Great Depression spread to Turkey through a sharp drop in the prices of goods exported by that country (e.g. wheat prices fell by about 60% between 1929 and 1932). During the 1930s, the government managed the foreign trade balance by reducing imports rather than depreciating the currency. The share of government spending during the 1930s, although growing, was a modest 15-18 percent of GDP, significantly less than in most European countries. The situation was almost identical in the Kingdom of Yugoslavia, which was also affected by the fall in the prices of its main export products, which were predominantly agricultural goods. The dinar, unlike the lira, which depreciated in 1929, "held" until 1931, after which it depreciated and stabilized in the period 1933-38. It can be said that both countries had relatively stable exchange rates for most of the observed period, which was largely facilitated by relatively restrictive monetary and fiscal policies (Görmez & Yiğit 2009, 3-6). Related to this, financial stability has never been more severely disrupted, although Yugoslavia faced the bankruptcies of some of its banks during the Great Depression. The negative impact of appreciated currencies on the trade balance was mitigated by the strong growth of clearing with Germany during the 1930s, which offered far higher prices (about 40%) than other developed countries for raw materials and intermediate goods.

Based on all the above, it is clear that in the interwar period, Turkey and Yugoslavia, despite all the differences, have approximately similar economic performance. In the interwar period, Turkey and Yugoslavia, despite all their differences, have approximately similar economic performance. Namely, during the 1930s, the two countries recorded very similar levels of the most important indicator of the state of an economy, which implicitly indicates the level of living standards, GDP per capita (at purchasing power parity).

Yugoslavia, like Turkey, was a predominantly agrarian country with underdeveloped industry, where the main aggravating factors for more intensive economic development was, in addition to the lack of capital, the insufficiency of skilled labor, and rapid population growth. In spite of the significant progress

made in industry and mining, both countries have retained the characteristics of industrially underdeveloped or agrarian-extractive economies, with only about 11% of employees in industry and crafts activities.

However, in spite of the above-average GDP growth per capita of Turkey of 1.8% in the period 1913-1939, and the average one for Yugoslavia (1.1%), at the end of the observed period, they remained at a very low relative level looking at GDP per capita, and consequently among the most underdeveloped countries in Europe.

References

1. Aldcroft, Derek H. 2016. *Europe's Third World: The European Periphery in the Interwar Years*. Routledge; 1st edition, 2016. 1-229. (Aldcroft 2016)
2. Altug, Sumru, Alpay Filiztekin, and Sevket Pamuk. 2007. "The Sources of Long-term Economic Growth for Turkey, 1880-2005" *Discussion Paper No. 6463* September 2007 Centre for Economic Policy Research 90–98 Goswell Rd, London (PDF) Available from: https://www.researchgate.net/publication/4761014_The_Sources_of_Long-term_Economic_Growth_for_Turkey_1880-2005 [последњи приступ 21. јануар 2021]. (Altug, Filiztekin & Pamuk 2007).
3. Görmez, Yüksel and Serkan Yiğit. 2009. *The Economic and Financial Stability in Turkey: A Historical Perspective*. Fourth Conference of Southeast Europe Monetary History Network (SEEMHN); page 1-30.https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents (Görmez and Yiğit 2009)
4. Karakoç, Ulaş. 2014. *Sources of Economic Growth in Interwar Egypt and Turkey: Industrial Growth, Tariff Protection and the Role of Agriculture*. The London School of Economics and Political Science, London 2020 (Karakoç 2014).
5. Кенеди, Пол. 1999. *Успон и пад великих сила. ЦИД, Подгорица*. (Кенеди 1999).
6. Kindlberger, C. Paul. 1966. *Europe and the Dolar*. The Massachuseths Institute of Technology, Massachutes, Cambridge, London 1966. (Kindlberger 1966)
7. Maddison Project Database 2020. <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020> [последњи приступ 31. јануар 2021] (Maddison Project Database 2020)
8. Maddison, Angus. 1995. *Monitoring the World Economy 1820-1992*. OECD Development Centre, Paris, 1995. (Maddison 1995)
9. *Maddison Project Database 2020*. <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020> [последњи приступ 31. јануар 2021]

10. Марсенић, Душан. 1991. Економика Југославије. Економски факултет, Београд (Марсенић 1991)
11. Николић, Горан. 2003. *Курс динара и девизна политика краљевине Југославије*, Стубови културе, Београд (Николић 2003)
12. Pamuk, Sevket. 2018. *Uneven Centuries: Economic Development of Turkey since 1820*. Princeton University Press; doi.org/10.2307/j.ctv346nnz (Pamuk 2018)
13. Rosés, Joan R. and Nikolaus Wolf. 2008. “Prosperity and Depression in the European Economy during the Interwar Years (1913-1950): An Introduction.” *Working Paper 08-10*, June 2008. file:///C:/Users/goran/Downloads/Prosperity_and_depression_in_the_european_economy_.pdf [последњи приступ 24. јануар 2021] (Rosés & Wolf 2008)
14. Rostow, W. Walt. 1978. *The World Economy-Theory, History, Prospect*. The Macmillan Press LTD: US 1978. (Rostow 1978)
15. Стјић, Стеван. 1959. *Национални доходак Југославије 1923-39. у стапним и текућим ценама*, Економски институт, Београд, 1959. (Стјић 1959)
16. Takim, Abdullah, and Ensar Yilmaz. 2010. “Economic policy during Ataturk’s era in Turkey (1923 - 1938)” *African Journal of Business Management*, Vol. 4(4), pp. 549-554. <https://kisi.deu.edu.tr/sedef.akgungor/SOTE/Early%20years.pdf> [последњи приступ 25. јануар 2021] (Takim and Yilmaz 2010)
17. Teichova, Alice. 1985. Economic policies in interwar east central Europe: Freedom and constraints of action. *Research Report NO 8*. Uppsala Papers in Economic History 1985, University of East Anglia, Norwich, UK. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:128513/FULLTEXT01> (Teichova 1985).